

ČASOPIS ZA POVIJEST
ZAPADNE HRVATSKE

WEST CROATIAN
HISTORY JOURNAL

Uredila / Edited by
ANDREA ROKNIĆ BEŽANIĆ

Elena Uljančić, *U modi. Kultura odijevanja porečkih plemenitih građana (1650.-1720.)*, Srednja Europa i Zavičajni muzej Poreštine, Zagreb 2019., 280 str.

Bilo da držimo da mode ili da odjeću smatramo samo nužnošću, ne možemo zanijekati da je odijevanje nezaobilazan dio ljudske svakodnevice i neodvojivo od geografskih, političkih, ekonomskih, kulturnih i drugih čimbenika. Također, čovjekova odjeća – i pojavnost u cjelini – govori o moći, utjecaju, materijalnom stanju, statusu, ukusu, dobi, pripadnosti, mentalitetu, osobnosti i mnogočemu drugom. Odijevanje je rječit sustav komunikacije, kako u naše vrijeme tako i kroz povijest. Neke su osnovne sastavnice, koje određuju ljudski odnos prema odjeći, oduvijek bile slične te se s ovim aspektom prošle zbilje lako poistovjetiti. Živimo u svijetu u kojem se trendovi brzo izmjenjuju, a izvanjskoj se pojavnosti pridaje (pre)velika važnost pa je zanimljivo zapitati se o tom aspektu svakodnevice u životima ljudi u nekim prošlim vremenima. Kako su se odijevali i što je utjecalo na njihove odabire? Od čega je odjeća bila izrađena i tko ju je izradio? Kolika je bila njena materijalna vrijednost i emotivna važnost? Kojim se ritmom i pod kakvim utjecajima moda mijenjala i u kojoj su mjeri trendovi bili praćeni? Kako se odjeća čuvala i održavala bez modernih sredstava za pranje i strojeva, koji nama danas olakšavaju obavljanje napornih, ali neizbježnih poslova? Odgovore na ta i slična pitanja donosi zanimljiv naslov *U modi. Kultura odijevanja porečkih plemenitih građana (1650.-1720.)*, autorice Elene Uljančić, ravnateljice Zavičajnog muzeja Poreštine koji je, uz nakladničku kuću Srednja Europa, suizdavač ovog izdanja.

Privlačnim naslovom i oku ugodnim koricama, ova knjiga svakako može privući i širu publiku, ne samo stručnu. Opravdano, jer je pisana pitkim i jasnim stilom, a mnoštvo melodičnih izraza na mletačkom narječju ne otežava čitanje, nego doprinosi atmosferi teksta. Razložno i sustavno autorica iznosi rezultate svog istraživanja, ali i gradi priču, „uvlačeći“ čitatelja ne samo u temu, već i u atmosferu maloga grada na margini moćne Mletačke Republike.

No, usprkos životnosti teme, lakoći likovnog rješenja naslovnice i pristupačnom stilu, ovo je prvenstveno minuciozna studija teme u promatranom razdoblju, koja modu stavlja u puno širi kontekst, razjašnjava organizaciju života u komunu, problem titulacije promatranog društvenog sloja i govori o međusobnim utjecajima, politici, gospodarstvu, obrtima, mjerama, odredbama i propisima. Sama autorica podsjeća na misao Fernanda Braudela da je „povijest odjeće manje anegdotska nego što se čini i [...] da se bavljenjem ovim područjem istraživanja postavljaju značajna pitanja o sirovinama, načinima proizvodnje, cijenama, kulturnoj nepokretnosti, modi i društvenoj hijerarhiji“ (str. 17), što je i svojevrsna smjernica istraživačima. Recenzenti knjige su prof. dr. Neven Budak, dr. sc. Fani Celio Cega i izv. prof. dr. sc. Marija Mogorović Crljenko, ulomak iz čije recenzije se nalazi i na omotu knjige te iz njega saznajemo da ova knjiga „predstavlja novinu ne samo

u istarskoj, već i u hrvatskoj historiografiji“, jer kultura odijevanja u ranom novom vijeku za područje Istre gotovo uopće nije analizirana.

Knjiga je vrlo razvedene strukture te se sastoji od 18 poglavlja i mnoštva manjih, detaljno razrađenih cjelina unutar poglavlja. Započinje *Uvodom* kao prvim poglavljem u kojem nas autorica upozna sa svojim istraživanjem koje omogućuje uvid u materijalnu kulturu usko povezanu s venecijanskim geografsko-kulturnim miljeom. Za predmet istraživanja odabrana je elita porečkog društva koja samim svojim statusom jamči raznovrsnost odjevnih predmeta za opširnu analizu. Kao istraživački nedostatak navodi se nesačuvanost odjevnih predmeta uslijed iznošenosti ili prisutnosti nametnika. Stoga se u istraživanju valjalo okrenuti arhivskim izvorima – knjigama protokola porečkih bilježnika. Arhivska su vrela ponekad suhoparna pa je podatke potrebno dodatno potvrditi i poduprijeti, ali također izvor su i brojnih posrednih obavijesti koje, ako ih se prepozna, rječito govore o mnogim temama koje prelaze granice zadanog istraživačkog pitanja.

Na samom početku razjašnjava se pitanje titulacije. Pripadnici porečke elite većinom su članovi Vijeća porečkoga komuna, no pitanje je jesu li svi članovi Vijeća bili plemići, jer ih izvori navode kao „plemenite građane“ ili „plemenitu gospodu“ (str. 12). Autorica se naposljetku opredijelila nazvati ih „plemenitim građanima“ i tako ih razlikovati od mletačkog plemstva koje je nosilo predznak *Nobil Homo Eccelenza*“ (str. 13). Nakon titulacije, autorica pojašnjava kako će se u radu pratiti karakteristike porečke mode u promatranom razdoblju koje je tranzicijsko, jer nakon svakovrsnih kriza 17. stoljeća Poreč polako izlazi iz egzistencijalnih problema. Ima stratešku poziciju posljednje postaje brodova na putu iz Levanta prema Veneciji, što Porečane čini dionicima trgovačkih odnosa Mletačke Republike.

Slijedi osvrt na prethodna istraživanja, s naglaskom na Fernanda Braudela i Daniela Rochea, čija je knjiga *La culture des apparences* metodološki temelj ovog istraživanja. Naglašava se malobrojnost autora koji se bave kulturom odijevanja u Hrvatskoj pa ni u slučaju Poreča taj dio svakodnevice u promatranom razdoblju do sad nije bio predmetom proučavanja ni istarske ni nacionalne historiografije. Autorica navodi rijetke tekstove koji se tiču kulture odijevanja u Istri, spominje radove koji se bave svakodnevicom s naglaskom na kulturu odijevanja i stanovanja dalmatinskog prostora te se osvrće na relevantne strane istraživače i radove.

Drugo poglavlje nosi naslov *Knjige protokola porečkih bilježnika – jedinstveni izvor i za izučavanje kulture odijevanja*. Fond porečkih bilježnika, koji se čuva u Državnom arhivu u Pazinu, jedan je od najbolje očuvanih notarskih fondova Istre i do sad nije sustavno istražen. Za potrebe istraživanja pregledana je dokumentacija od 1650. do 1720. godine, sačuvana u 42 knjige protokola koje je ispisalo 18 notara. Autorica je koristila i Matične knjige župe Poreč, kanonske vizitacije i zbirke dokumenata iz Zavičajnog muzeja Poreštine.

Slijedi podnaslov *Inventari imovine i oporuke kao izvor za proučavanje svakodnevice*. U sklopu notarskih knjiga, a vezano za odjevne predmete,

najbogatije notarske isprave su inventari ili imovnici. Oni mogu biti mirazni i posmrtni – potonji su najdragocjeniji izvor za proučavanje obiteljskog imetka (autorica je analizirala njih 11 i u svima se spominje odjeća) jer donose potpun popis predmeta u vlasništvu pojedinaca oba spola, dok mirazni inventari daju uvid u ženski svijet (autorica iznosi i vrlo zanimljive podatke o običajima sklapanja braka, informacije o bračnom životu, o pravima žene u slučaju udovištva i sl.). Među posmrtnim inventarima ističe se onaj Luche Lossina, budući da se radilo o vrlo bogatu čovjeku.

Za potrebe ovoga istraživanja autorica je analizirala i 44 oporuke porečkih plemenitih građana u kojima se odjeća također spominje. Vrijedan su izvor i arbitražni postupci i kupoprodajni ugovori. Ovdje treba skrenuti pažnju na iznimno važan zapisnik arbitražnog postupka iz 1693., koji se vodio između već spomenutog Luche Lossina i njegove nećakinje Anzole Voinich oko podjele obiteljske imovine. Dok čitamo ovu knjigu, Lucha i Anzola nakon nekog vremena nameću nam se kao svojevrсни lajtmotiv jer se pojavljuju kao konkretan primjer kod većine tema o kojima autorica piše. Kako su mnogo toga posjedovali, imali su se i oko čega sporiti, a sporili su se doista oko svega i svačega – oko nakita, haljina, stolnjaka, cipela, prsluka i još mnoštva drugih predmeta, novih, ali i rabljenih. (Te bismo predmete, iz naše suvremene perspektive mogli smatrati sitnicama oko kojih se nije vrijedno sporiti, ali upravo ta odlučnost oko podjele svakog djelića imovine govori, dakako, o međuljudskim odnosima i osobnostima, ali i o vrijednosti i teškoj dostupnosti svakog predmeta u promatranom razdoblju; op. a.) Spis o ovome sporu „između redaka“ donosi mnoštvo podataka – o predmetima, mjestima kupnje, vrijednosti predmeta, ali i o mentalitetu, ljudskoj naravi, obiteljskim odnosima. Bez zabilježski o sporu neizostavnih Luche i Anzole izvori za ovu knjigu bili bi siromašniji podacima, a knjiga manje živopisna.

Treće poglavlje nosi naslov *Razvojne društveno – gospodarske značajke Poreča (1650.-1720.)* i u njemu autorica razlaže okvirni društveni, gospodarski i politički kontekst. Napominje da su se i Miroslav Bertoša i Egidio Ivetic u raspravama o povijesti mletačke Istre osvrtni na Poreč. Njihovim je temeljnim istraživanjima ona pridodala dosad nepoznate detalje iz porečke svakodnevice te redom razmatra ove teme: *Urbana slika i društveno-gospodarske okolnosti; Naseljavanje Poreča i njegove okolice; Znakovi gospodarskog uspona (Resursi, Trgovina, Obrtništvo, Poduzetničke inicijative, Demografski razvoj Poreča)*.

Nakon što nas je upoznala s gradom, autorica nam predstavlja stanovnike u poglavlju *Porečko 'plemstvo' – javno i privatno*. Podcjeline ovoga poglavlja su: *Javno – vijećnici, građani ili plemići; Napredna zajednica – napredak komuna; Privatno: običaji, pravila i navike*. Autorica donosi obavijesti o Vijeću građana, o imigracijama (ističe se ona grčke zajednice) koje su uvelike utjecale na razvoj Poreča, o obiteljima plemenitih građana, njihovim odnosima, podjeli zaduženja u obitelji i kućanstvu, govori o načelu primogeniture, o patrimoniju kao temelju svih funkcija porečkih plemićkih

obitelji, o odgajanju djevojaka, načinu dogovaranja brakova, o upućivanju djevojaka u samostane, te o obredima poput vjenčanja ili pokopa.

Peto poglavlje nosi naslov *Kultura odijevanja*. Ovaj segment povijesti svakodnevne novovjekovnog Poreča i Istre nije do sada bio predmetom sustavnog istraživanja. Poglavlje se sastoji od sljedećih podcjelina: *Kultura odijevanja i fenomen mode; Promjene odjevnih trendova u Europi; Odras novih promjena – iz Venecije u Istru; Amor ornamenti i boje; Rabljena odjeća; Pohranjivanje obiteljske odjeće i nakita; Zrcaljenje ljepote; Održavanje odjeće; Povezanost Poreča i dalmatinskih gradova u kulturi odijevanja*. Autorica identificira razliku između mode i odijevanja – moda teži neprestanim promjenama, a kultura odijevanja se prenosi iz naraštaja u naraštaj. Odijevanje je i kodeks komunikacije jer odjeća osim za zaštitu služi kao ukras, ali i kao sustav za odašiljanje poruka, održavanje distance, pokazivanje pripadnosti, statusa, dobi, raspoloženja. Analiza svih vrsta odjevnih predmeta, nakita i modnih dodataka dovela je autoricu do zaključka da su porečki plemeniti građani – oba spola – voljeli ukrašavanje i kićenje. Muškarci su koristili odjeću za pokazivanje statusa i autoriteta – iz tog su razloga podupirali i raskošnu odjeću svojih žena. Uočljiva je sklonost raskoši, živim bojama, uzorcima, čipkama, vezu, pozamanterijskim ukrasima te nakitu od srebra i zlata, s dragim i poludragim kamenjem ili bez njega. Autorica razmatra korištenje boja i njihovo značenje pa navodi da su se neki bilježnici potrudili u zapisima navesti i boje pojedinih predmeta i to uspoređujući ih s bojama iz prirode (vatra – *color di fogo*, more – *verde mar*, med – *color di miel* i sl.), što je zaista dragocjen detalj, jer nam omogućuje da nakon više stoljeća dobijemo blisku predodžbu o tadašnjim svakodnevnim predmetima. U istraživanju je pažnja posvećena i rabljenoj odjeći jer je bila vrlo rasprostranjena zbog skupoće i teške dostupnosti nove. Citava se garderoba često prenosila s naraštaja na naraštaj, kupovala kod preprodavača, prekrajala i prepravljala za nove korisnike.

Autorica se u ovom dijelu knjige pozabavila i vrlo zanimljivom temom održavanja odjeće gdje podosta doznajemo o čuvanju, čišćenju i održavanju odjeće, oslobađanju od loših mirisa i tragova tjelesnih izlučevina, o sredstvima za čišćenje poput pepela ili škroba, te o glačanju odjeće. Proces pranja bio je invazivan i uništavao je odjeću koju je trebalo namakati, prati grubim sapunom, strugati, gnječiti, cijediti, prokuhavati. Usprkos svemu tome, izvori svjedoče o tome da su značajniji odjevni predmeti mogli trajati i do 50 godina, a vijek trajanja prosječnog predmeta bio je oko 20 godina.

Naposlijetku, autorica uspoređuje dalmatinski i istarski prostor, koji su bili slični po pitanju kulture odijevanja, navodeći neke radove i studije, uzimajući u obzir različitost u demografskim i gospodarskim sastavnicama, ali i zajednički element koji olakšava komparaciju – mletačko narječje, službeni jezik bilježnika 17. i 18. stoljeća.

Šesto poglavlje nosi naziv *Zanati, radionice i dućani*. Podcjeline u ovome poglavlju su: *Krojači; Obučari; Tekstil i pozamanterija u porečkoj trgovini mješovitom robom; Tkalačka radionica karnijskih tkalaca de Colle*. Prisutnost

tkalaca, obućara i krojača u Poreču vezana je uz demografska, ekonomska i politička kretanja u promatranom razdoblju. No, obrtnici nisu mogli živjeti samo od svojih obrta te su se bavili i poljodjelstvom, a to osvjetljava temu razvoja ponude i potražnje obrtničkih usluga u gradu. Izvori pokazuju da su krojači bili isključivo muškarci, ali kako inventari porečkih kuća popisuju pribore za šivanje, vezenje i izradu čipke, očito je da su žene sve to činile u sklopu obiteljskog gospodarstva.

Slijedi poglavlje naslovljeno *Tekstil*. Arhivski izvori svjedoče da je u porečkim kućama bilo sirovina za proizvodnju tekstila, tekstila u svežnjevima i gotovih odjevnih predmeta. Pet je osnovnih sirovina u gradu u promatranom razdoblju: vuna, lan, konoplja, pamuk i svila. Ovo se poglavlje detaljno bavi svim vrstama tkanina od kojih su bili izrađeni odjevni predmeti, rubenina, pozamanterijski ukrasi i modni dodaci porečkih plemenitih građana, te detaljno obrazlaže karakteristike pojedinih sirovina. Zanimljivo je istaknuti svilu koja je bila vrlo vrijedna što dobro ilustrira živopisan podatak (str. 118) kako se jednim oporučnim legatom nalaže da se u Veneciji proda jedan par svilenih čarapa i da se od toga novca kupi „kruha i vina koje treba ravnomjerno rasporediti među šticienicima porečke ubožnice“.

Osmo poglavlje nosi naslov *Pozamanterija, koža i krzno* te se redom razmatraju odjevni elementi iz ove kategorije, uključujući i obavijesti o čipkarstvu i vezu kao oblicima ženskog rukotvorstva.

Deveto poglavlje, *Kultura odijevanja žena*, razmatra žensku kulturu odijevanja u promatranom razdoblju, a posebno odjeću kao oblik komunikacije žene s okolinom. Sve djevojke su, pa čak i one plemenita roda, same krojile, šivale, kukičale, plele i vezle svoju opremu. Vještine su vjerojatno stjecale učeći od majki, baka, sluškinja i dadilja. Ženska se garderoba nabavljala prilikom vjenčanja – tada se prvi put pismeno vrednuje. „Mirazni je inventar predstavljao svojevrsnu pristupnicu određenoj društvenoj skupini, usko povezanu uz imovne mogućnosti. Nevjesta je u novu bračnu zajednicu unosila čitav svoj materijalni svijet [...] Ista ili malo obnovljena odjeća spominje se najčešće i na kraju njezina životnog puta kad je oporučno ostavlja onima za koje smatra da su je istinski zaslužili“ (str. 137).

Slijedi podcjelina *Odjevni predmeti* u kojoj autorica navodi konkretne odjevne predmete iz ženske garderobe (poput pelerine, gornje haljine – *mantò*, korzeta, prsnice i mnogih drugih) na temelju bilježničkih protokola te donosi detalje o svakom pojedinom odjevnom elementu. Kao zanimljivost možemo izdvojiti rukave, koji su bili zaseban dio odjeće i uz pomoć kojih je čitav odjevni predmet dobivao nov izgled na ekonomičan i snalažljiv način. Zanimljiv je i *traversin* – svojevrsna pregača zabilježena i u skupocjenoj i u svakodnevnoj varijanti (što je posredan pokazatelj da su plemenite porečke građanke i same obavljale kućanske poslove ili barem njima upravljale).

Deseto poglavlje nosi naslov *Kultura odijevanja muškaraca i djece*. Za razliku od žena koje odjećom potenciraju izražavanje ženstvenosti i nježnosti, muškarci odjećom pokazuju autoritet. Broj muških odjevnih predmeta i

raspon boja je, u usporedbi sa ženskim, puno manji, ali izvori svjedoče da su i muškarci težili ukrašavanju svojih odijela, pokrivala za glavu i obuće. Slijedi popis naziva i karakteristike muških odjevnih predmeta (poput raznih plašteva, ogrtača, raskošne muške jakne *velade* i sl.). Dok podatke o ženskoj odjeći donose mirazni inventari, obavijesti o muškoj odjeći treba tražiti u posmrtnim inventarima, arbitražama i oporukama.

Dječja se garderoba najmanje spominje u inventarima porečkih plemenitih građana, ali znamo da su se djeca odijevala poput odraslih (djevojčice su nosile korzete), a razlika je bila samo u veličini i jednostavnosti ukrasa.

Slijedi vrlo zanimljivo poglavlje *Rublje i higijenske navike*. Autorica navodi da se donje rublje veže uz poimanje higijene tijela, što je fenomen koji se od 16. stoljeća intenzivnije pojavljuje kod viših slojeva. Redovito kupanje nije bilo navika građana Poreča, između ostaloga i zbog lošeg vodoopskrbnog sustava i nepostojanja slatkovodnih izvora. U gradu je djelovao brijač, a muškarci su se brijali i kod kuće. Zabilježeni su rupčići za nos što govori o određenoj razini higijene u društvu. Pojam čistoće dugo je vezan uz odgoj i pristojnost, a ne uz zdravlje. Intimno se rublje često presvlačilo. Smatralo se da presvlačenje održava tijelo čistim. Čistoća i urednost bile su povlastice imućnijih koji su si mogli priuštiti određen broj komada donjeg rublja. Intimno rublje razvija se upravo u razdoblju između 17. i 18. stoljeća. U *Podjeli rublja* autorica zaključuje da u Poreču izraz *biancaria* obilježava sve vrste rublja – stolno, posteljno i intimno. Podcjelina *Žensko i muško intimno rublje* nabraja pojedine vrste intimnoga rublja i opisuje ih.

U ovome se poglavlju razmatra i *Spavaća soba – mjesto održavanja tjelesne i mentalne higijene*. U obrađenom je razdoblju spavaća soba bila mjesto začeca, rođenja i smrti pojedinca. Spavaća je soba i mjesto intime – jedino mjesto gdje je žena mogla pokazati emocije. U krevetima su sastavljane i oporuke. Inventari iskazuju zastupljenost kućne opreme u prostorijama, pa je vidljivo da je spavaća soba porečkim građanima, osim za noćni odmor i duhovne i ljudske potrebe, služila i kao mjesto obavljanja higijene jer su popisane škrinje za čuvanje pribora za uljepšavanje, umivaonici, sanduci za obavljanje nužde (*comodità*), a uz njih i noćne posude. Higijena je pripadala području intime i u tu se svrhu povlačilo u privatne prostore.

Sljedeće poglavlje nosi naziv *Obuća*. Osim osnovne namjene šticećenja nogu, cipele kao i odjeća, šalju neverbalne poruke o društvenom i gospodarskom statusu svojih vlasnika. Cipele se također oporučno ostavljaju.

Poglavlje *Galanterija i modni detalji* donosi popis ove kategorije predmeta (poput mufa, lepeze, vlasulje, suncobrana i sl.) s osnovnim karakteristikama. Galanterija nije bila skupa, ali pojavljuje se mnogo rjeđe od nakita i očito nije bila raširena primjene.

Posljednje veliko poglavlje razmatra *Nakit (ori, argenti, perle e zogie)*. Porečki plemeniti građani imali su raznovrstan nakit. Autorica tu temu detaljno obrađuje, jer je nakit usko povezan s kulturom odijevanja i odražava pojavnost

ovisnu o gospodarskoj moći pojedinca i mjestu u društvu. Najprije detaljno navodi vrste ženskog nakita, a nakon toga slijede dragocjenosti muškaraca, koje nisu tako brojne i raznolike kao ženske, a sastoje se od, primjerice, prstena, broševa za kravatu, ukrasne dugmadi i sl.

Slijedi *Zaključak* u kojem autorica zaokružuje spoznaje do kojih je došla u svome istraživanju. Ono „rasvjetljava dosad nepoznata obilježja tradicije i kulturnog ambijenta zajednice“ (str. 215), prikazuje značajke odjevnih predmeta koji pojedincu daju osjećaj pripadnosti, tradicije i vjere, razmatra posebnost pojedinca i skupine te pojašnjava dosad nepoznatu stvarnost Istre druge polovice 17. i prva dva desetljeća 18. stoljeća. U ovom istraživanju obrađena je manjinska, elitna skupina koja odskače od okvira dosadašnjih razmatranja „Istre sirotice“ Miroslava Bertoše i Egidia Ivetica. Naime, u Poreču je postojao usporedni svijet – visoka razina poznavanja i primjene kulture odijevanja, praćenje venecijanskih tendencija kićenja i komunikacije odjećom i nakitom. Iznosena je pretpostavka da će budući istraživači drugih istarskih gradova pokazati da Poreč nije bio izoliran slučaj. Autorica skreće pažnju na to da zaključci nastali na osnovu jedne vrste izvora ne moraju nužno korespondirati sa zaključcima izvedenima iz druge vrste izvora „što predstavlja zanimljiv metodološki problem i otkriva teškoće rekonstrukcije cjelovita pogleda na neko razdoblje“ (str. 215). Još je potrebno istaknuti autoričinu napomenu kako je u ovom istraživanju izostalo uporište u predmetima i likovnim svjedočanstvima jer nisu sačuvani, a također nema ni mogućnosti prikazivanja emotivnog odnosa žena i muškaraca prema odjeći, jer se taj aspekt može na osnovu postojećih izvora samo naslutiti, a praznine autorica nije željela „popuniti postupcima koji ne pripadaju znanstvenom aparatu“ (str. 218). O tome se nešto više može saznati eventualno iz oporuka kojima se najbolji predmeti ostavljaju „najmilijima i najzaslužnijima“ (str. 218). Autorica zaključuje da ovo istraživanje ne pretendira dati sve odgovore na sva pitanja kulture odijevanja promatranoga razdoblja u Poreču, ali njime je „naša spoznaja o tkanju kroz sedamdeset godina nesumnjivo obogaćena za nekoliko novih niti“ (str. 218).

Na kraju slijede još *Izvori, Literatura, Prilozi, Bilješke iz priloga* i kratak tekst *O autorici*.

Knjiga *U modi. Kultura odijevanja porečkih plemenitih građana (1650.-1720.)* na živopisan i životan način pruža uvid u svakodnevicu (kako javnu, tako i onu privatnu i intimnu) ljudi promatranoga vremena i prostora. No, također i poziva na daljnja promišljanja na postavljenim temeljima jer pokazuje da se najrazličitiji aspekti mogu iščitati iz prirodne čovjekove potrebe da odjećom zaštiti svoje tijelo, ali i poruči nešto svijetu koji ga okružuje.

Danijela DUVNJAK